Inclusie van kinderen met een specifieke zorgbehoefte

Leidraad voor Kinderdagverblijven

1 september 2021

Entiteit **Dienst Kinderopvang**

Contactpersoon Hilde Schockaert

Inclusieve kinderopvang van kinderen met een specifieke zorgbehoefte situeert zich

*binnen een breder kader van **respect en diversiteit**.*

*Het speelt in op de **eigenheid** van elk kind, waarbij de verscheidenheid in ontwikkeling*

*een **meerwaarde** is voor alle kinderen, ouders, kinderbegeleiders en samenleving.*

*Inclusieve kinderopvang creëert een omgeving waar elk kind zich kan ontwikkelen volgens zijn eigen ritme met de ouders en het eventuele (zorg)netwerk als **onmisbare partners**.*

Missie inclusieve kinderopvang Stad Gent

Kinderopvang die bewust inzet op **kwaliteit*** is een goede basis voor het opvangen van kinderen met specifieke zorgbehoeften (SZB).

Toch vraagt het opvangen van kinderen met een SZB bijzondere aandacht.

Deze leidraad clustert aandachtspunten, valkuilen en bijhorende tips vanuit de praktijkervaring van inclusieve kinderopvanglocaties (kinderbegeleiders en ouders).

Een aantal tips lijkt evident en reeds ingeburgerd in de opvang, andere zijn misschien vernieuwend.

De leidraad omvat twee luiken; **aanmelding** van een kind met een SZB en **vermoeden van** een SZB bij een kind.

Deze leidraad vertrekt vanuit een aantal basisvoorwaarden die kaderen binnen een kwalitatieve opvang (pedagogisch raamwerk baby's en peuters):

- *Wenmoment vooraleer de opvang start*
- *Cultuur om met ouders in overleg te gaan*
- *Aandachtsbegeleider*
- *Structureel observeren van kinderen a.d.h.v. een volgsysteem (bv. ZIKO-Vo)*
- *Werken op maat en ritme van het kind/gezin*

- *Inspelen op noden van de kinderen*
- *Open blik en flexibiliteit*
- *…*

1. AANMELDING van een kind met SZB

Bij aanmelding van een kind met een specifieke zorgbehoefte geven de ouder(s) de specifieke zorg voor hun kind aan bij de start van de opvang. Soms zijn de ouder(s) nog zoekende naar een 'diagnose' of een 'verklaring' voor bepaalde bezorgdheden.

SAMEN MET OUDER(S) ***Ouder(s) als regisseur***

ALGEMENE TIP: probeer in je communicatie de 'ja maar' te vervangen door de 'ja-en'!

Eerste kennismaking	• Geef aan ouder(s) mee dat jouw opvanglocatie open staat voor kinderen met specifieke zorgbehoeften (gemotiveerde kinderbegeleiders, inclusieve kijk, …) • Stel je open voor de specifieke zorgbehoeften van het kind en dit door oplossingsgericht te denken/ te communiceren • Vraag aan de ouders hoe zij inspelen op de zorgenbehoeften van hun kind. Beluister actief het antwoord. • Luister naar de eventuele bezorgheden van ouder(s) en wuif deze niet weg* • Geef ouder(s) voorbeelden van jullie huidige aanpak en hoe jullie als opvang tegemoet kunnen komen aan de bezorgdheden van ouders/specifieke zorgbehoeften van het kind • Wees eerlijk als je voor bepaalde bezorgdheden/ specifieke zorgen nog geen oplossing/alternatief ziet. Geef mee dat het 'zoeken naar…' een gezamenlijke weg is • Verwijs reeds naar het wenmoment en regelmatige afstemmingsgesprekken die de samenwerking vorm geven (zie verder) • Neem de woorden/termen over die de ouder(s) gebruiken om de specifieke zorg van hun kind te benoemen of vraag aan de ouders welke woorden/termen je best gebruikt • … ** Neem de bezorgdheden ernstig. Probeer ouder(s) niet gerust te stellen door de bezorgdheden te minimaliseren en aan te geven dat jullie 'alles' zien zitten en het wel goed komt.*

Intake	• Bezoek samen met de ouder(s) de leefgroep om de bezorgdheden uit de eerste kennismaking op te vangen • Stel de kinderbegeleider(s) van de leefgroep voor • Vraag naar eventuele ervaringen in vorige opvanglocaties (KDV, onthaalouder,..) en overleg of een gesprek met deze partij(en) aangewezen is*1 • Beperk de administratieve info tot het strikt noodzakelijke*2 • Richt de aandacht vooral naar de ouder(s), ook wanneer er een externe persoon (bv. thuisbegeleider) aanwezig is bij het gesprek • Pas op met vakjargon • Maak een afspraak voor het wennen • Bouw afstemmingsmomenten structureel in • Bied de mogelijkheid om samen het kinddossier aan te maken (Kinderopvangpunt) • Overleg met de ouders over het opvangplan waarmee jullie starten (in functie van draagkracht van het kind). Bekijk of het opvangplan op termijn aanpasbaar is (na oefenperiode). Communiceer hier open over. • … **1Deze ervaringen kunnen een meerwaarde zijn in het zoeken naar acties/aanpassingen. De focus hierbij ligt vooral op de positieve ervaringen* **2Indien je voor het kind met een SZB een dossier wilt indienen bij Kind&Gezin voor een individuele financiële tegemoetkoming, wacht je hier beter mee tot na het eerste afstemminggesprek (zie verder)*

Wennen	• Maak het wenmoment gelijkwaardig en wederkerig* • Stel je vragend op en beperk je niet enkel tot het toelichten van jouw werking • Vraag aan ouder(s) om te tonen hoe zij omgaan met hun kind (troosten, eten geven, slapen, spelen, knuffelen,…) • Spreek niet in evidenties (bv. “als je kind aan tafel zit om te eten….”) • Sta open voor zaken die ouders in vraag stellen, ook als deze voor jou ‘evident’ zijn • Geef een ‘nieuwe/andere’ aanpak een kans • Vraag naar spel en materiaal dat het kind thuis leuk vindt • Zoek samen met ouder(s) naar eventuele alternatieven indien een thuisgewoonte niet kan overgenomen worden • Bekijk samen met de ouders of er extra materiaal nodig is om de opvang te optimaliseren (bv aangepaste eetstoel, bed, helling naar buitenruimte,...) **Ouder(s) en kind wennen niet alleen aan de leefgroep, maar als kinderbegeleider leer je ook het kind en de ouder(s) kennen*
Brengen en halen	• Zorg dat er geen andere ouders meeluisteren indien je ouder(s) aanspreekt over specifieke zorgen tijdens het breng- en haalmoment • Focus op het positieve, maar geef zorgen ook een plaats • Maak bezorgdheden feitelijk en concreet en geef de context mee (aanleiding, gevolg…)* • Zorg ook voor tijd en ruimte om met ouders in gesprek te gaan los van de breng- en haalmomenten (zie verder) • … **Gebruik geen containerbegrippen zoals ‘agressief’ of ‘flink’ en vermijd veralgemeningen zoals nooit, altijd, …*
Contact met externen/ zorgnetwerk	• Vraag aan ouders om het zorgnetwerk van hun kind voor te stellen. Als kinderopvang maak je daar deel van uit • Vraag steeds de toestemming aan ouder(s) vooraleer je contact opneemt met externen/zorgnetwerk. Stel voor om samen contact op te nemen.

bv. Thuisbegeleider, kinesist, verpleegkundige, ed	• Spreek vooraf met de ouder(s) af welke info er mag doorgegeven worden naar externen/zorgnetwerk en op welke wijze • Bespreek met de ouders hoe externe begeleiding in de leefgroep vorm kan krijgen* • … **Bij voorkeur vindt de therapie plaats in de leefruimte. Toch kan er voor gekozen worden om de therapie te laten doorgaan in een aparte ruimte . Dit omwille van concentratie, pijn of de privésfeer van het kind die de verzorging/therapie met zich meebrengt.*
Contacten met andere ouders	• Vraag aan de ouder(s) van het kind met SZB welke info er mag doorgegeven worden aan de andere ouders en wie dit doet*1 • Ga in op vragen van andere ouders als deze betrekking hebben op hun eigen kind*2 • Probeer ouders onderling te verbinden; moedig rechtstreekse communicatie aan. Immers, zoals elk ander kind heeft een kind met specifieke zorgbehoefte ook 'gewone' zorgen, denk aan voeding, slapen, voor het eerst naar school,… • ... **1Soms geven ouder(s) van een kind met een SZB aan dat ze liever zelf informatie geven aan andere ouders* **2Soms maken andere ouders zich ongerust omdat ze vrezen dat het kind met SZB (te)veel aandacht zal vragen ten koste van hun kind*

Afstemmings- gesprek *(± na 1 maand)* Opvolgings- gesprek *(± na 3/6 maanden)*	• Bouw afstemmingsmomenten structureel in • Ga na of de opvang aansluit bij de verwachtingen van de ouder(s) • Richt de aandacht vooral naar de ouder(s), ook wanneer er een externe persoon (bv. thuisbegeleider) aanwezig is bij het gesprek • Luister naar eventuele bezorgdheden van ouder(s) • Trek de woorden van ouder(s) niet in twijfel* 1 • Bespreek een (eerste) ZIKO-Vo portret of vul het (eerste) portret samen met de ouder(s) in • Informeer de ouder(s) over hoe het kind zich voelt in de groep • Benoem de evolutie/talenten van het kind • Vereng het kind niet tot de zorgbehoefte • Vergelijk het kind niet met andere kinderen • Signaleer wat niet vlot loopt met een open blik en vraag de ouder(s) naar advies • Ga ervan uit dat de ouder ook het beste voor heeft met zijn kind • Wees voorzichtig met 'goedbedoeld advies' • Maak de bezorgdheden gemeenschappelijk • Zoek samen met de ouder(s) naar mogelijkheden om het welbevinden en betrokkenheid van het kind te optimaliseren • Kader je vraag om een dossier in te dienen bij Kind&Gezin voor een individuele financiële tegemoetkoming *2 Een eventuele brief aan ouders kan je terugvinden onder 'Aankopen & Onkosten/Inclusiebudget' • … **1 Thuis is een andere context dan de opvang. Het is mogelijk dat het kind zich daar anders gedraagt of reageert.* **2 Geef hiervoor ouder(s) de tijd en respecteer hun beslissing. Je kan de tegemoetkoming aanvragen met terugwerkende kracht.*

Welbevinden & betrokkenheid	• Stel het welbevinden en betrokkenheid van het kind voorop. Het is een belangrijke maatstaf in zijn/haar ontwikkeling. Het 'zich goed voelen' staat in relatie met zich 'goed ontwikkelen' • …
Groepsgevoel	• Benoem op een positieve manier de verschillen en overeenkomsten tussen individuele kinderen* • Creëer mogelijkheden opdat kinderen elkaar ontmoeten in een positieve sfeer • Verbind kinderen met elkaar door taal te geven aan initiatieven van kinderen, maak kinderen attent op elkaar • … **Benoem verschillen niet als één enkel verschil ten opzichte van de groep kinderen. Zo creëer je een WIJ-ZIJ context. Door de verschillen te benoemen in een sfeer van de diversiteit tussen alle kinderen, creëer je een WIJ context.*

Activiteiten & materiaal	• Wees creatief met het bestaand materiaal en activiteiten* • Vraag aan ouder(s) en het eventuele zorgnetwerk waar het kind graag mee speelt, wat het kind uitdaagt • Zorg in het aanbod van boeken en spelmateriaal voor een weerspiegeling van de samenstelling van de kinderen/gezinnen in jouw leefgroep • Zorg dat kinderen zich kunnen identificeren op alle vlakken, ook op hun specifieke zorgbehoefte • … **Je hoeft zelden over aangepast materiaal te beschikken/aan te kopen. Materiaal dat op maat gemaakt wordt voor het kind, kan meegebracht worden door de ouders of door het zorgnetwerk.* *Mocht je toch een hiaat ontdekken (en het is een duurzame aankoop), dan kan je beroep doen op een deel van het Inclusiebudget (zie Sjabloon voor aanvraag)*
Observeren	• Observeer het welbevinden en betrokkenheid van het kind • Observeer de sterktes van het kind; elk kind is voor zichzelf sterk(er) op een bepaald domein en ontwikkelt zich op zijn tempo • Plaats zorgen in een breder geheel waarbij je oog hebt voor de algemene ontwikkeling van het kind • Vergelijk het kind met zichzelf en niet met anderen • …
Privacy	• Ga discreet om met 'persoonlijke informatie' over een kind* • Bespreek bezorgheden (bv. met collega's) niet over het hoofd van het kind • Bespreek met de ouder(s) en de externe zorgverlener waar je een verzorging/therapie laat doorgaan (al dan niet in de leefgroep) **Denk na over hoe je belangrijke informatie noteert en doorgeeft. Wees voorzichtig met het openlijk uithangen van persoonlijke informatie (bv. allergieën)*

BEGELEIDERS	***Meerwaarde in de kracht van de groep***
Rol	• Blijf in je rol van kinderbegeleider; deze is pedagogisch en niet medisch of therapeutisch • …
Aandachts- begeleider	• Zorg voor een aandachtsbegeleider die het kind observeert zowel in zijn persoonlijke ontwikkeling als in zijn contacten met de andere kinderen in de groep • Verzorg als aandachtsbegeleider de contacten met de ouders en het eventuele zorgnetwerk (Bv ook deelname aan Zorgoverleg) • Plan regelmatig overleg tussen de aandachtsbegeleider en collega kinderbegeleiders • …

Contact met externen	• Ga enkel in overleg met externen met toestemming van de ouders • Overleg met externen/zorgnetwerk hoe de begeleiding in het kinderdagverblijf vorm kan krijgen • Deel ervaringen met externen/zorgnetwerk. Als kinderbegeleider ken je het kind in een groep. Externen kennen het kind vaak individueel of in de gezinscontext* • Blijf in je rol als kinderbegeleider • … **In deze gesprekken wordt van de kinderbegeleider geen therapeutisch of medische kennis gevraagd, wel het pedagogisch aspect*

Overstap naar de kleuterschool	• *Respecteer het ritme van het kind en van de ouders om de overstap naar de kleuterschool te overwegen* • *Respecteer de keuze van de ouders om al dan niet te kiezen voor inclusief onderwijs* • *Betrek –samen met de ouders- het zorgnetwerk bij de overstap* • *De aandachtbegeleider kan aanbieden om een warme overgang te begeleiden (bv eerste kennismaking, mee gaan wennen of het wennen faciliteren, gesprek met de juf,…)* • *Informeer de ouders over de mogelijkheden voor buitenschoolse opvang; stel eventueel voor om samen eens te gaan kijken* • *Zijn er kinderen die naar dezelfde school/buitenschoolse opvang zullen gaan? Breng de ouders dan in verbinding met elkaar. Samen de overstap maken gaat makkelijker.* • *...*

2. VERMOEDEN van een SZB bij een kind

Indien er bij de aanmelding nog geen specifieke zorg is aangegeven door de ouders, maar begeleiders zich in de loop van de opvang zorgen maken over de ontwikkeling van een kind, zijn er **aanvullend** nog deze aandachtpunten.

CONTACTEN MET OUDERS	***Ouders als regisseur***
Zorggesprek	• Denk vooraf na over wat je wilt bereiken met het gesprek, wat je verwachtingen zijn naar ouder(s)* • Vertrek vanuit je eigen bezorgdheid • Spreek in de 'ik-vorm' • Laat het gesprek voeren door één vertrouwde persoon die het kind kent (bv. aandachtsbegeleider) • Neem tijd en ruimte voor het gesprek • Maak de zorg gemeenschappelijk • Vergelijk het kind niet met andere kinderen • Vereng het kind niet tot de zorg • Geef ook aan wat goed loopt • Formuleer je bezorgdheid feitelijk en concreet, spreek niet in vage en algemene termen • Gebruik geen vermoedelijke diagnoses of labels • Probeer ouder(s) niet te overtuigen van je gelijk • De ouder(s) beslissen welke info over de specifieke zorg ze meedelen aan de opvang • Elke ouder reageert anders (boos, ontkennend, opgelucht…), geef ouder(s) de tijd • Enkel de ouder(s) kunnen beslissen om verdere onderzoeken te plannen en door wie en wanneer dit gebeurt • Veroordeel ouders niet wanneer ze beslissen om (nog) geen verdere stappen te zetten • Vertel aan de ouders wat jou zou kunnen helpen • Op vraag van ouders kan je informatie geven over bestaande organisaties die het kind en zijn gezin kunnen ondersteunen • …

	** Wees realistisch in je verwachtingen*
Brengen en halen	• Zorg dat er geen andere ouders meeluisteren indien je ouder(s) aanspreekt tijdens het breng- en haalmoment • Maak tijd en ruimte voor een (moeilijk) gesprek met ouders, los van de breng- en haalmomenten in de leefgroep*1 • Ouder(s) apart roepen in een afzonderlijk lokaaltje met de verantwoordelijke kan bedreigend overkomen*2 • … **1Je kan je eerste bezorgheden meegeven in de dagelijkse contacten, indien je hierover met ouders dieper wilt praten, doe je dit best op een ander moment* **2Zorg dat een 'formeel' gesprek niet onverwacht komt*
Contact met externen	• Informeer de ouders als eerste over de zorg* • Als er al een goede vertrouwensrelatie is, stel je je bereidwillig op om op vraag van de ouders mee naar externe zorgverlener(s) te stappen. **Het is onaangenaam voor ouders om te horen dat de zorg al langer leeft in de opvang en er hierover reeds gecommuniceerd is met externen*

KIND IN DE GROEP	***Gewoon waar het kan, speciaal waar het moet***
Welbevinden & betrokkenheid	• Vertrek vanuit het welbevinden en betrokkenheid van het kind* • Zet de sterktes van het kind in om eventuele zorgen aan te pakken • Focus op het 'wie is het kind', eerder dan 'wat is het kind' • Onthoud dat er geen lastige kinderen zijn, maar wel lastig gedrag of situaties • … ** Belangrijker dan een diagnose is dat het kind zich goed voelt en betrokken is in de groep en op zijn/haar tempo in ontwikkeling is*

Observeren	• Gebruik je observaties als basis om een positieve dialoog aan te gaan met de ouder(s) en niet om ouder(s) te overtuigen van je gelijk • Observeer de totale ontwikkeling van het kind • Plan een kindbespreking op team om een breder beeld van het kind te creëren* • … **Soms zit je vast met een kind en zie je vooral je bezorgdheden. Collega's kunnen helpen om deze cirkel te doorbreken.*

BEGELEIDERS	***Meerwaarde in de kracht van de groep***
Rol	• Breng je bezorgdheid in relatie met het welbevinden en de betrokkenheid van het kind in de leefgroep • Maak de zorg gemeenschappelijk door samen met de ouder(s) op weg te gaan • Laat de regie bij de ouder(s), zij nemen beslissingen voor hun kind* • … **Veel van de frustraties bij begeleiders is te verklaren doordat de begeleider de regie over het kind naar zich toe trekt. Meestal gebeurt dit vanuit de goed bedoelde zorg om 'het beste' te willen voor het kind, om 'er op tijd bij te zijn' en 'snel te (be)handelen'*
Contact met externen	• Bespreek je bezorgdheden eerst met de ouders vooraleer advies in te winnen bij 'specialisten' • Op vraag van ouders kan je hen advies geven over de mogelijkheden van externe ondersteuning en eventueel samen de eerste contacten leggen • …